

Проблеми формування будівельної продукції в умовах сталого розвитку

*Лопатка Сергій Степанович*¹

Опубліковано	Секція	УДК
26.02.2024	Економіка	330.34:69(477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15454012>

Анотація. У статті здійснено системне дослідження ключових стримувальних чинників, що ускладнюють формування будівельної продукції в Україні в умовах сталого розвитку. У фокусі аналізу – фінансові обмеження, низький рівень платоспроможного попиту, скорочення інвестиційної активності та критичні виклики, пов'язані з дефіцитом робочої сили, інфляційним тиском, кредитною недоступністю й обмеженістю державної підтримки. Автор підкреслює, що в умовах війни будівельна галузь зазнає трансформаційної кризи, що проявляється як у структурному переформатуванні пропозиції, так і в деградації попиту. Підприємства вимушені адаптуватися до зміненої реальності: переоцінювати бізнес-моделі, знижувати капітальні витрати, оптимізувати проектну активність.

Здійснено глибокий аналіз взаємозв'язку між макроекономічними чинниками та внутрішньогалузевими проблемами, зокрема акцентовано на ролі інфляції, облікової ставки НБУ, нестабільності курсу національної валюти та втрати доступу до кредитного ресурсу як чинників, що поглиблюють кризу в будівництві. Виявлено, що скорочення доходів населення і бізнесу призводить до відкладеного або повністю втраченого попиту, що унеможливорює запуск нових проектів навіть при наявності проектно-інженерного потенціалу. Особливу увагу приділено проблемам іпотечного фінансування та неефективності державних програм підтримки, що стали інституційною перешкодою для забезпечення соціального житла та розвитку комерційної нерухомості. Запропоновано низку висновків щодо необхідності оновлення державної політики у сфері будівництва, адаптації фінансово-кредитних механізмів та створення сприятливого середовища для повернення інвесторів у повоєнний період.

Ключові слова: сталий розвиток, будівельна продукція, інвестиційна активність, фінансова нестабільність, платоспроможний попит, кредитні обмеження, іпотека, зайнятість у будівництві, державна підтримка.

Problems of Construction Output Formation under Conditions of Sustainable Development

Abstract. The article presents a systemic analysis of the key constraining factors hindering the formation of construction output in Ukraine under the conditions of sustainable development. The research focuses on financial limitations, low levels of solvent demand, declining investment activity, and critical challenges such as labor shortages, inflationary pressure, credit inaccessibility, and limited state support. The author emphasizes that amid

¹ к.т.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємств та інформаційних технологій ЗВО "Львівський університет бізнесу та права", <https://orcid.org/0009-0008-7941-368X>

war, the construction sector is undergoing a transformational crisis manifested both in the structural reconfiguration of supply and the degradation of demand. Enterprises are forced to adapt to a new reality by reassessing business models, reducing capital expenditures, and optimizing project activity.

A comprehensive examination of the interconnection between macroeconomic factors and internal sectoral problems is provided. Special attention is given to the role of inflation, the National Bank of Ukraine's key policy rate, currency instability, and the loss of access to credit resources as major aggravating elements of the construction sector crisis. It is found that declining income levels among households and businesses lead to deferred or entirely lost demand, which hampers the initiation of new construction projects, even when engineering and design capacities are in place. The study also highlights problems in mortgage financing and the inefficiency of public support programs, which have become institutional barriers to the provision of social housing and the development of commercial real estate. The author offers several conclusions regarding the urgent need to revise public policy in the construction sector, adapt financial and credit mechanisms, and create a favorable environment for the return of investors in the post-war period.

Keywords: sustainable development, construction output, investment activity, financial instability, solvent demand, credit constraints, mortgage, construction employment, state support.

Вступ

Будівельна галузь України є одним із ключових елементів національного господарства, що не лише формує матеріально-технічну базу держави, а й виконує важливу соціальну, інвестиційну та інфраструктурну функції. Проте в умовах повномасштабної воєнної агресії, загального макроекономічного спаду та зростання соціальної напруги підприємства будівельного сектора зазнали суттєвого тиску з боку численних обмежень. Як засвідчують дані Державної служби статистики України [1], на фоні скорочення фінансових ресурсів, нестабільного попиту, дефіциту кадрів і обмеженого доступу до іпотечного фінансування спостерігається поглиблення кризових процесів у сфері будівництва, що унеможливорює реалізацію значної частини інвестиційних проектів і сповільнює темпи відновлення територій, постраждалих від бойових дій.

У сучасній науковій літературі, зокрема в роботах Шенгера М. І., Грінька І. М. [2], Komelina O. V. та співавт. [3], Вознюка Ю. В. [4], Іваненка В. О. [5], системно висвітлюються проблеми фінансування будівництва, формування ресурсного потенціалу, просторового планування і логістичного забезпечення. Водночас бракує узагальнень, що стосуються комплексного аналізу сукупності стримувальних чинників, які виникають саме в контексті сталого розвитку. Недостатньо вивченими залишаються питання впливу інституційних обмежень на зміну бізнес-моделей забудовників, еволюцію попиту на житлову та комерційну нерухомість, а також на доступність інвестиційного капіталу в умовах підвищеного ризику.

Метою даної статті є комплексне дослідження проблем формування будівельної продукції в умовах сталого розвитку, з урахуванням фінансових, соціально-економічних, інституційних і геополітичних чинників.

Результати

Підприємства будівельного сектора України перебувають під значним впливом різноманітних стримувальних факторів, що визначають її динаміку розвитку в умовах економічної та геополітичної нестабільності. Аналіз результатів опитування представників будівельних підприємств дозволяє ідентифікувати ключові проблеми,

які ускладнюють функціонування сектору та знижують темпи будівельної діяльності (рис. 1).

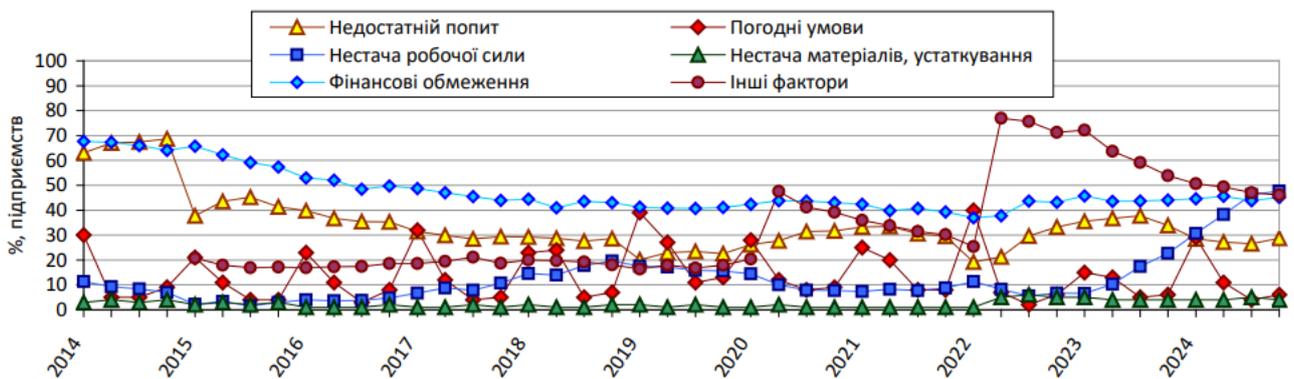

Рис. 1. Фактори, що стримують будівельну діяльність (результати опитування будівельних підприємств) (дані сезонно скориговані)

Джерело: сформовано за [1]

Найбільш критичним фактором, який відзначила найбільша частка опитаних підприємств (близько 50%), є фінансові обмеження. Високі процентні ставки за кредитами, обмежений доступ до банківського фінансування, скорочення державних інвестицій у будівельні проекти та загальна економічна нестабільність значно ускладнюють можливості реалізації нових проектів. Другою за значущістю проблемою, на яку вказали в середньому 30% підприємств, є недостатній попит на будівельну продукцію. Скорочення платоспроможного попиту населення, обмежені можливості бізнесу щодо інвестування в комерційну нерухомість та загальне зниження інвестиційної активності негативно впливають на рівень реалізації будівельних об'єктів.

Окремої уваги заслуговує проблема нестачі робочої сили, яка демонструє стрімке зростання: якщо у 2023 р. її зазначала порівняно невелика частка підприємств, то вже у 2024 р. цей показник досяг 50% [1]. Військові мобілізаційні процеси, масова трудова міграція за кордон, старіння робочої сили та низька привабливість будівельних професій спричинили гострий кадровий дефіцит, що значно уповільнює виконання будівельних робіт. Водночас нестача будівельних матеріалів та устаткування була відзначена порівняно незначною часткою підприємств (близько 5%), що свідчить про часткову адаптацію ринку до викликів, пов'язаних із порушенням логістичних ланцюгів та руйнуванням виробничих потужностей.

Відомо, що фінансова стабільність є одним із ключових факторів, що визначають розвиток будівельного сектора. Будівництво є капіталомісткою галуззю, яка значною мірою залежить від доступу до фінансових ресурсів. Однак в Україні фінансові обмеження стали одним із найбільш стримувальних чинників для розвитку будівництва. Висока вартість капіталу, обмежена доступність кредитних ресурсів, скорочення інвестицій, жорстка монетарна політика та макроекономічна нестабільність суттєво впливають на спроможність підприємств та населення щодо фінансування будівельних проектів [2].

На фоні високої вартості кредитних ресурсів банківська система України після початку війни значно знизила обсяги кредитування високоризикових секторів, до яких належить будівництво, що спричинили високий рівень дефолтів у минулих кредитних програмах, посилені вимоги до застави та фінансового забезпечення, обмежену ліквідність банківської системи. Будівельні компанії при цьому змушені шукати альтернативні джерела фінансування або зменшувати обсяги будівництва через нестачу доступних позикових коштів.

Через військові дії та макроекономічну невизначеність інвестори уникають вкладень у довгострокові проекти, особливо в нерухомість. Це, своєю чергою, пов'язано із дією основних факторів, що впливають на скорочення інвестиційної активності, зокрема: високими ризиками втрати активів у зонах бойових дій або при ракетних ударах; девальваційних очікуваннях, які роблять інвестиції у гривневі активи менш привабливими; загальною нестабільністю бізнес-середовища [3; 4].

У зв'язку з переорієнтацією державного бюджету на військові потреби значно скоротилися видатки на державне будівництво, включаючи інфраструктурні проекти, житлове будівництво, зокрема соціальне житло для внутрішньо переміщених осіб і програми іпотечного кредитування. Без державної підтримки значна частина будівельних проектів залишається нереалізованою або відкладається на невизначений термін [5].

Також інфляційні процеси та нестабільність національної валюти суттєво підвищують вартість будівельних матеріалів, що, у свою чергу, збільшує собівартість будівельної продукції. Коливання валютного курсу робить імпортні матеріали дорожчими, а будівельні підприємства змушені скорочувати виробництво та підвищувати ціни на житло. Інфляція зменшує купівельну спроможність населення, що ще більше посилює кризу попиту на ринку нерухомості.

В Україні недостатньо розвинені механізми, що могли б компенсувати обмежений доступ до банківського фінансування, зокрема: інвестиційні фонди нерухомості, державні програми грантового фінансування будівельних проектів, механізми державно-приватного партнерства у сфері будівництва тощо.

Наслідками фінансових обмежень для підприємств будівельного сектора України є [5; 6; 7]:

- скорочення обсягів будівництва (через брак фінансових ресурсів будівельні компанії змушені згортати або заморожувати реалізацію нових проектів, що призводить до загального скорочення обсягів будівництва);
- зменшення доступності житла для населення (через високі кредитні ставки та інфляційний тиск більшість громадян не можуть дозволити собі купівлю житла, що знижує рівень попиту на первинному ринку нерухомості);
- збільшення вартості будівельних проектів (фінансові обмеження призводять до збільшення витрат на будівельні матеріали, оплату праці та інші складові, що робить будівництво менш рентабельним);
- скорочення робочих місць у будівельному секторі (зменшення кількості будівельних проектів призводить до втрати робочих місць для будівельників, інженерів, постачальників матеріалів та інших фахівців, що негативно впливає на зайнятість населення);
- зниження інвестиційної привабливості галузі (будівництво перестає бути привабливим для інвесторів через високі фінансові ризики, що ще більше погіршує ситуацію).

Недостатній попит на будівельну продукцію є одним із ключових факторів, що стримує розвиток підприємств будівельного сектора України. Ця проблема є багатофакторною та зумовлена як макроекономічними чинниками, так і специфічними особливостями будівництва. В умовах економічної нестабільності зниження платоспроможного попиту та скорочення обсягів інвестування негативно позначаються на темпах будівництва, що своєю чергою впливає на суміжні галузі, включаючи виробництво будівельних матеріалів, логістику та фінансовий сектор [8].

Серед ключових економічних детермінант зниженого попиту відзначаються [8; 9]:

Скорочення доходів населення та зниження купівельної спроможності. Фінансовий стан населення є ключовим чинником, що визначає рівень попиту на

житлову та комерційну нерухомість, оскільки купівля будівельної продукції є довгостроковим інвестиційним рішенням. У періоди економічної нестабільності скорочення доходів домогосподарств призводить до зниження купівельної спроможності, що негативно позначається на розвитку будівельного сектора. В Україні ця проблема загострилася під впливом макроекономічних потрясінь, викликаних військовими діями, інфляцією та структурними змінами на ринку праці.

Основні причини скорочення доходів населення полягають у наступних площинах:

Військовий конфлікт призвів до масштабних економічних втрат, знищення інфраструктури, зупинки підприємств та зменшення виробничих потужностей. Це спричинило втрату робочих місць та зниження рівня оплати праці, особливо у галузях, що залежать від стабільного економічного середовища, включаючи будівництво.

За даними Державної служби статистики України, рівень безробіття значною мірою зріс через зупинку виробничих потужностей у зонах активних бойових дій та масову міграцію населення. Водночас значна частина робочої сили перейшла в неформальний сектор, де рівень доходів є нестабільним і низьким, що обмежує можливості для інвестицій у нерухомість [1].

Високий рівень інфляції, що спостерігається в Україні, призводить до знецінення реальних доходів населення. Зростання цін на товари першої необхідності, включаючи продукти харчування, енергоносії та транспорт, змушує домогосподарства перерозподіляти свої фінансові ресурси, обмежуючи можливості для великих капіталовкладень, таких як купівля житла чи комерційної нерухомості.

У період макроекономічної нестабільності банки посилюють кредитні вимоги, підвищують процентні ставки та знижують рівень схвалення іпотечних позик. Це створює додаткові перешкоди для громадян, які бажають придбати житло в кредит, що ще більше знижує попит на будівельну продукцію.

Наслідки скорочення доходів населення для будівельного сектора проявляються у наступних аспектах [10; 11; 12; 13]:

В умовах скорочення реальних доходів громадяни відкладають рішення про придбання нерухомості на невизначений термін або шукають більш доступні альтернативи, зокрема оренду. Це призводить до уповільнення темпів реалізації нових будівельних проєктів, зменшення кількості введених в експлуатацію об'єктів та зростання конкуренції серед забудовників.

Оскільки купівельна спроможність населення є важливим чинником для роздрібною торгівлі, сфери послуг та інших напрямків бізнесу, зниження доходів громадян призводить до зменшення попиту на комерційну нерухомість. Підприємства відкладають розширення або скорочують площі орендованих приміщень, що негативно позначається на доходах забудовників.

Нестабільність попиту на будівельну продукцію змушує девелоперів переглядати свої бізнес-моделі, відкладати реалізацію нових проєктів та скорочувати витрати. Це призводить до зниження зайнятості у будівельному секторі, зменшення обсягів замовлень для постачальників будівельних матеріалів та негативного мультиплікативного ефекту для економіки в цілому.

Отже, внаслідок економічної кризи, спричиненої військовими діями та інфляційними процесами, значна частина населення втратила можливість інвестувати в житло чи комерційну нерухомість. Висока вартість кредитних ресурсів додатково обмежує можливості домогосподарств щодо придбання нерухомості.

Зниження інвестиційної активності. Будівництво є капіталомісткою галуззю, що залежить від стабільного фінансування з боку інвесторів. Проте, через макроекономічну невизначеність та військові ризики, приватні та інституційні

інвестори відкладають або скасовують проекти, що суттєво знижує попит на будівельні матеріали та підрядні роботи.

Інвестиційна активність є одним із ключових рушіїв розвитку будівництва, оскільки саме капіталовкладення забезпечують реалізацію житлових, комерційних та інфраструктурних проектів. Будівництво має високу капіталомісткість та залежить від довгострокових фінансових ресурсів. В умовах економічної нестабільності, спричиненої війною, макроекономічними ризиками та нестабільністю фінансового сектору, рівень інвестицій у будівельну сферу значно скоротився, що суттєво вплинуло на обсяги будівництва, темпи розвитку галузі та загальну економічну динаміку в Україні.

Основні причини зниження інвестиційної активності полягають у наступних процесах [6; 14; 15]:

Воєнні дії створюють значні ризики для капіталовкладень, що ускладнює довгострокове планування будівельних проектів. Інвестори не готові вкладати кошти у проекти, реалізація яких може бути зупинена або повністю втрачена через руйнування об'єктів, зміну територіального контролю або економічну невизначеність.

Будівельний сектор значною мірою залежить від кредитного фінансування. В умовах підвищених облікових ставок Національного банку України та жорсткої монетарної політики вартість позикового капіталу для девелоперів суттєво зросла, що значною мірою ускладнює залучення коштів на будівельні проекти та збільшує кінцеву вартість будівельної продукції.

Держава традиційно виступає одним із найбільших замовників будівельних проектів, фінансуючи житлове, інфраструктурне та соціальне будівництво. Проте через перерозподіл бюджетних ресурсів на потреби оборони та соціальної підтримки населення державне інвестування у будівництво значно скоротилося, що негативно вплинуло на загальну інвестиційну активність у галузі.

Інвестори з-за кордону оцінюють військові та економічні ризики як занадто високі, що призводить до обмеженого притоку іноземного капіталу. Більшість міжнародних девелоперів та фінансових інституцій відкладають інвестиційні рішення в Україні до стабілізації ситуації, що знижує рівень довгострокових капіталовкладень.

Оскільки будівельна продукція значною мірою орієнтована на кінцевого споживача (населення, бізнес, державу), скорочення доходів домогосподарств та фінансових можливостей підприємств безпосередньо впливає на попит на нерухомість. Відсутність гарантованого попиту зменшує привабливість будівельних проектів для потенційних інвесторів.

Війна спричинила значні порушення у логістиці постачання будівельних матеріалів, зростання цін на сировину та нестачу робочої сили, що підвищує собівартість будівельних проектів. У таких умовах інвестори уникають вкладень у капіталомісткі та ризиковані проекти.

Наслідки зниження інвестиційної активності призводять до [6; 15; 16; 17]:

- скорочення обсягів будівництва (через брак фінансування зменшується кількість реалізованих будівельних проектів, що призводить до уповільнення темпів відновлення житлової та комерційної нерухомості);

- збільшення безробіття у будівельному секторі (будівельний сектор є одним із найбільших джерел зайнятості; зниження інвестиційної активності призводить до скорочення робочих місць та зменшення зайнятості в будівельних компаніях та суміжних галузях);

- втрата можливостей для економічного відновлення (будівельний сектор відіграє важливу роль у загальному економічному зростанні, оскільки стимулює розвиток інших галузей, у тому зв'язку низький рівень інвестицій гальмує потенційне економічне відновлення);

- підвищення вартості будівельної продукції (інвестори стають більш обережними у своїх вкладеннях, при цьому девелопери змушені компенсувати ризики за рахунок підвищення вартості кінцевого продукту, що робить нерухомість менш доступною для населення).

Кредитні обмеження. Фінансування будівельного сектора та доступність іпотечних кредитів відіграють важливу роль у формуванні попиту на житлову та комерційну нерухомість. В умовах економічної нестабільності, спричиненої військовими діями та макроекономічними викликами, кредитні обмеження стали вагомими стримуючими чинниками для розвитку будівельного сектора в Україні. Жорсткі вимоги до позичальників, високі процентні ставки та низька ліквідність банківської системи значно обмежують можливості населення та бізнесу у фінансуванні придбання нерухомості, що безпосередньо впливає на зниження попиту на будівельну продукцію [18].

Відзначимо основні причини кредитних обмежень, що роблять іпотечне кредитування недоступним для широких верств населення [19; 20].

- високий рівень облікової ставки НБУ (через інфляційні ризики та необхідність контролю за фінансовою стабільністю Національний банк України проводить жорстку монетарну політику, встановлюючи високу облікову ставку; відповідно, банки змушені надавати кредити під високі відсоткові ставки, що робить іпотечне та девелоперське кредитування малодоступним;

- обмежена ліквідність банківської системи (через військові ризики та нестабільність економіки комерційні банки зменшили обсяги видачі довгострокових кредитів, зокрема іпотечних та інвестиційних; фінансові установи прагнуть мінімізувати ризики неповернення позик, що призводить до скорочення кредитного портфеля у сфері будівництва);

- жорсткі умови кредитування для фізичних осіб (банки посилили вимоги до позичальників, включаючи: високі рівні першого внеску (від 30% до 50% вартості нерухомості); жорсткі критерії оцінки кредитоспроможності; скорочення термінів кредитування (замість 20-30 років кредити часто надаються на 10-15 років) [155; 157];

- відсутність ефективних державних програм підтримки іпотечного кредитування (раніше в Україні діяли програми доступної іпотеки, які частково компенсували відсоткові ставки для позичальників, однак у поточних умовах їхнє фінансування скоротилося, що звужує можливості громадян отримати житло в кредит);

- високі ризики девальвації гривні (нестабільність валютного курсу створює додаткові ризики для банків та позичальників; коливання курсу гривні ускладнюють прогнозування фінансових витрат на обслуговування кредитів, що змушує банки встановлювати підвищені резерви, роблячи кредитні продукти дорожчими).

Враховуючи той факт, що значна частина угод із придбання житла фінансується за рахунок іпотечного кредитування, його обмеження безпосередньо впливає на зменшення попиту на житлову нерухомість. Забудовники змушені коригувати свої бізнес-плани, зменшувати обсяги нового будівництва або надавати покупцям розстрочку на менш вигідних умовах. Компанії, що займаються розвитком комерційної нерухомості (торгових центрів, офісних приміщень тощо) також залежать від кредитного фінансування, а обмежений доступ до кредитів змушує підприємства відкладати або скасовувати інвестиційні проекти, що негативно позначається на будівельному ринку.

Низька доступність кредитних ресурсів уповільнює темпи продажу житла, що змушує забудовників підвищувати ціни для компенсації фінансових витрат, що, своєю чергою, ще більше звужує потенційний попит. Кредитні обмеження також ускладнюють фінансування муніципальних та державних програм будівництва

соціального житла та скорочують можливості забезпечення житлом соціально вразливих груп населення. Крім цього відсутність доступного кредитування змушує забудовників та покупців шукати альтернативні способи фінансування, що може призвести до збільшення ризиків шахрайських схем і підвищення загроз для ринку нерухомості.

Висновки

Аналіз сучасного стану підприємств будівельного сектора в Україні засвідчує критичну складність умов їх функціонування, спричинену поєднанням економічної, соціальної та воєнної турбулентності. Найсуттєвішими стримувальними чинниками залишаються обмежений доступ до фінансових ресурсів, зниження платоспроможного попиту, дефіцит робочої сили та висока вартість будівельних матеріалів. Сукупність цих факторів формує деструктивне середовище, в якому більшість підприємств вимушено скорочують або заморожують реалізацію проектів, що веде до зменшення обсягів будівництва, зниження зайнятості та втрати інвестиційної привабливості галузі.

Найгострішим викликом постає фінансова ізоляція будівельного сектора: висока облікова ставка НБУ, жорстка монетарна політика, обмежена ліквідність банківської системи та згортання державного фінансування призводять до відсутності життєздатних механізмів довгострокового кредитування. Це унеможливує реалізацію масштабних проектів та знижує доступність житла для населення. Невисока платоспроможність домогосподарств через втрату доходів, зростання безробіття, інфляцію та нестабільність валютного курсу додатково поглиблює кризу попиту.

Системна криза охоплює і соціально-економічний контекст: втрата трудових ресурсів через мобілізацію та міграцію, недостатня привабливість галузі для молоді та занепад професійно-технічної підготовки ускладнюють кадрове забезпечення навіть наявних проектів. У таких умовах потенціал будівництва як локомотива економічного зростання фактично нівелюється, незважаючи на його високу мультиплікативну роль у повоєнній відбудові та модернізації інфраструктури.

Низький рівень інвестиційної активності, як внутрішньої, так і зовнішньої, є прямим наслідком зростання ризиків, невизначеності макроекономічної політики та відсутності державних гарантій або страхових механізмів для девелоперів. Підвищення вартості кінцевого продукту через подорожчання сировини та фінансування, у свою чергу, обмежує конкурентоспроможність української будівельної галузі навіть на внутрішньому ринку.

Отже, вихід із кризи потребує реалізації комплексного пакету державної підтримки, включаючи запуск ефективних іпотечних програм, створення фондів цільового фінансування, розвиток державно-приватного партнерства та залучення міжнародної технічної допомоги. Лише через координацію зусиль уряду, фінансового сектору та учасників будівельного ринку можна сформуванати нову архітектуру стійкого розвитку галузі, спроможну забезпечити економічну стабільність, соціальну мобільність і просторову реконструкцію країни.

Список джерел

1. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Шенгер М. І., Грінько І. М. Ефективність залучення ПІІ у будівельну галузь України та країни ЄС. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2024. № 29. С. 111–117. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/309227>
3. Komelina O. V., Vasiuta V. V., Miniailenko I. V. Spatial development of construction: modeling and its financial and investment support. International Journal of Engineering & Technology. 2018. Vol. 7(3.2). С. 183–190.

4. Вознюк Ю. В. Джерела фінансового забезпечення будівельного процесу. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. 2007. Вип. 3 (39). С. 46–51. URL: <http://old.nuwm.rv.ua/metods/asp/v39ek.html>
5. Іваненко В. О. Сучасні методи управління будівництвом. Київ: ТОВ «Будівельник», 2019. 256 с.
6. Кожна інвестована у дорожнє будівництво гривня приносить до ВВП 5 грн НАДУ. 15.12.2020. URL: <https://nadu.com.ua/kozhna-investovana-u-dorozhn%D1%94-budivnicztvo-grivnya-prinosit-do-vvp-5-grn/>
7. Колесніков Б. Деретуляція будівельної галузі економіки як запорука поліпшення інвестиційного клімату. Державне управління та місцеве самоврядування. 2014. Вип. 1 (20). С. 70–81. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2014/2014_01\(20\)/10.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2014/2014_01(20)/10.pdf)
8. Верхоглядова Н. І., Коваленко-Марченкова Є. В. Складові потенціалу будівельної галузі як основа його конкурентоспроможності. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 15. С. 36–39.
9. Богінська Л. О. Економічні засади формування та використання ресурсного потенціалу будівельного підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. 2016. Вип. 1(47). С. 316–320.
10. Івахненко І. Практичні засади розвитку бренд-орієнтованого менеджменту будівельного підприємства як основи формування іміджевої галузі. Наукові інновації та передові технології. 2022. № 6(8). С. 343–354.
11. Ісаєнко Д. В. Державна політика у сфері забезпечення стійкого функціонування будівельної галузі. Актуальні проблеми державного управління. 2010. № 1(37). С. 115–121.
12. Ковальчук Н., Калугарь А. Виклики для підприємств України в умовах війни з росією. Економіка та суспільство. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-57>
13. Козак К. Б. Управління розвитком трудового потенціалу персоналу підприємства: дис. канд. екон. наук. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Херсонський міжнародний університет бізнесу і права. Х., 2011. 245 с.
14. Ковель П. М. Аналіз надходження прямих іноземних інвестицій в Україну. Бізнес Інформ. 2024. № 3. С. 87–95.
15. Ливдар М. В., Чубка О. М., Циган В. М. Тенденції капітальних інвестицій у Львівській області та їх сучасний стан. Економіка та суспільство. 2022. Вип. № 37. URL: https://www.researchgate.net/publication/360543397_TENDENCII_KAPITALNIH_INVESTICIJ_U_LVIVSKIJ_OBLASTI_TA_IH_SUCASNIJ_STAN
16. Ліпич Л. Г., Кушнір М. А., Хілуха О. А. Бізнес-стратегії підприємств в умовах воєнної економіки. Економіка та суспільство. 2024. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-110>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3652>
17. Пушкар Т. А., Дяченко К. С. Особливості економічної безпеки підприємств будівельної галузі. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2013. № 2(5). С. 134–139.
18. Тарнавська Н. П., Швед Л. П. Ланцюги створення вартості як основа конкурентоспроможності сучасних підприємств. Економіка та управління підприємствами. 2020 (3). С. 42–50.

19. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL:
<https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang>
20. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння будівництву: Закон України від 16 вересня 2008 р. № 509-VI. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-17#text>